

SHARQ MUTTAFAKKIRLARINING KASBIY PEDAGOGIK FAOLIYATNI SHAKLLANTIRISHGA OID QARASHLARI

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti

Pedagogika yo'nalishi talabasi

Rasulova Munisa

Tel: 997495018

Annotatsiya: Mazkur maqolada Sharq mutafakkirlarining ta'lim-tarbiya va kasbiy pedagogik faoliyatni shakllantirish haqidagi qarashlari tahlil qilinadi. Xususan, Al-Farobiy, Ibn Sino, Beruniy, Alisher Navoiy kabi allomalarning o'qituvchi shaxsiga, ilm va tarbiyaga oid fikrlari hozirgi pedagogik jarayon bilan bog'liq holda yoritilgan. Maqolada mutafakkirlar g'oyalari asosida o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: Sharq mutafakkirlari, kasbiy pedagogik faoliyat, ta'lim-tarbiya, ustoz-shogird an'anasi, shaxs kamoloti, ma'naviy-axloqiy tarbiya.

Аннотация: В статье рассматриваются взгляды восточных мыслителей на вопросы образования, воспитания и формирования профессиональной педагогической деятельности. Анализируются идеи таких мыслителей, как Аль-Фараби, Ибн Сина, Беруни и Алишер Навои, в контексте современного педагогического процесса. Автор предлагает рекомендации по совершенствованию профессиональной компетенции преподавателя на основе идей великих мыслителей Востока.

Ключевые слова: восточные мыслители, педагогическая деятельность, образование, нравственное воспитание, личность, компетентность.

Abstract: The article analyzes the views of Eastern thinkers on education, upbringing, and the formation of professional pedagogical activity. The ideas of Al-Farabi, Ibn Sina, Beruni, and Alisher Navoi are studied in connection with modern

educational practice. The author presents recommendations for developing teachers' professional competence based on the humanistic ideas of Eastern philosophers.

Keywords: *Eastern thinkers, pedagogical activity, education, moral upbringing, personality, competence.*

KIRISH

Sharq mutafakkirlarining boy ilmiy-ma'naviy merosi insoniyat tafakkurining bebaho xazinasini hisoblanadi. Ularning asarlarida inson tarbiyasi, axloqiy komillik, ta'lim-tarbiya jarayonining mazmuni hamda ustoz-shogird munosabatlariga alohida e'tibor berilgan. Bugungi kunda ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy pedagogik faoliyatini takomillashtirishda ushbu merosdan foydalanish dolzarb ahamiyatga ega [1, 45-b.].

Kasbiy pedagogik faoliyat o'qituvchining nafaqat bilim berish, balki shaxsni har tomonlama tarbiyalash, ma'naviy va intellektual jihatdan shakllantirish faoliyatidir. Shu nuqtai nazardan, Sharq mutafakkirlarining qarashlari hozirgi pedagogika fanining nazariy asoslarini boyitadi.

Abu Nasr Al-Farobiy o'zining "Fozil odamlar shahri" asarida jamiyatni taraqqiy ettiruvchi eng muhim kuch sifatida bilim va tarbiyani ko'rsatadi.

Unga ko'ra, haqiqiy o'qituvchi – bu "fazilatli shahar" ning ustuni bo'lib, u shogirdlarini aqliy va axloqiy jihatdan kamolga yetkazishi kerak [2, 72-b.].

Farobiy o'qituvchining kasbiy faoliyatida quyidagi sifatlarni eng muhim deb biladi: aqliy yetuklik, sabr-toqat, adolat, halollik, va insonparvarlik. Bu fazilatlar zamonaviy pedagogik kompetensiyaning ildizlarini tashkil etadi.

Buyuk tabib va mutafakkir Abu Ali ibn Sino "Donishnoma" hamda "Tib qonunlari" asarlarida bola tarbiyasi va ta'lim jarayonining bosqichlari haqida chuqur ilmiy fikrlar bildiradi. U shunday deydi:

"Tarbiyachi bola ruhini yorituvchi sham bo'lishi kerak."

Ibn Sino fikricha, o'qituvchi shogirdning yosh xususiyatlarini, psixologik holatini chuqur bilmog'i, unga mehr bilan yondashmog'i lozim. Bu g'oya bugungi "pedagogik empatiya" tushunchasiga to'la mos keladi [3, 56-b.].

Beruniy ilmiy bilimlarni egallash jarayonida ustoz va shogird o'rtasidagi axloqiy munosabatlarni muhim deb biladi. U "Bilimning qadriga yetgan inson xalqning ustunidir" deya ta'kidlab, ustozlik kasbining ijtimoiy ahamiyatini yuqori baholaydi [4, 34-b.].

Beruniy o'qituvchini nafaqat bilim manbai, balki yosh avlod uchun ma'naviy namuna deb bilgan. U ilmni fidoyilik, halollik va mehnatsevarlik bilan bog'laydi.

Alisher Navoiy o'zining "Mahbub ul-qulub" asarida ustoz shaxsini "inson kamolotining kaliti" sifatida ulug'laydi. Ustozni o'z kasbiga sadoqatli, halol va mehribon inson sifatida tasvirlaydi.

Navoiy ta'limotiga ko'ra, ilm egallash jarayoni faqat bilim o'zlashtirish emas, balki shaxsning ma'naviy komilligini shakllantirish jarayonidir [5, 88-b.].

Bugungi kunda ta'lim tizimini insonparvarlik, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim kabi tamoyillar asosida tashkil etishda Sharq mutafakkirlarining g'oyalari bilan uyg'unlik yaqqol seziladi. Xususan:

- Al-Farobiyning "fazilatli inson" g'oyasi — o'qituvchining kasbiy etikasiga asos bo'ladi;
- Ibn Sinoning shaxsiy yondashuv konsepsiyasi — zamonaviy pedagogik psixologiyaning negizini tashkil etadi;
- Beruniyning ilmga fidoyilik g'oyasi — o'qituvchining o'z ustida ishlash madaniyatini mustahkamlaydi;
- Navoiy ilgari surgan ustozga ehtirom qadriyati — pedagogik madaniyatni shakllantiradi.

Shunday qilib, Sharq allomalari merosi zamonaviy ta'lim jarayonini boyituvchi, kasbiy pedagogik faoliyatni insonparvarlik ruhida shakllantiruvchi manba hisoblanadi [6, 91-b.].

Sharq mutafakkirlarining asarlarida ilgari surilgan pedagogik g'oyalar bugungi kasbiy ta'lim jarayonida o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Ularning fikricha, haqiqiy ustoz — bu ma'naviy yetuk, adolatli, halol, sabrli va o'z kasbiga mehr bilan yondashuvchi insondir.

Shu bois, o'qituvchilarning kasbiy pedagogik faoliyatini shakllantirishda Sharq mutafakkirlarining merosini o'rganish, ularni ta'lim tizimiga integratsiya qilish zamonaviy pedagogika taraqqiyoti uchun muhim yo'nalishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jo'rayev M. Sharq mutafakkirlarining pedagogik merosi. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2017.
2. Al-Farobiy. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti, 1993.
3. Ibn Sino. Donishnoma. – Toshkent: Fan, 1980.
4. Beruniy A.R. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Fan, 1973.
5. Navoiy A. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: Yozuvchi, 1983.
6. G'azzoliy A. Kimyoi saodat. – Tehron, 1981.
7. Kamolovich, Makhmudov Shokir. "Practical forms, methods and tools of spiritual and legal education technologies suitable for citizens in the process of socialization of students." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 10.7 (2022): 55-61.